
”Hva med . . . hva med fødsler? Jeg husker ikke noe om fødsler.”

HAR DU LEST?

Da den nyutdannede legen Mikhail Afanesévich Bulgakov (1891 – 1949) høsten 1916 kom til det lille distriktssykehuset i Nikolskoje i Smolensk-guvernemenet, ble han vist rundt på stedet. Han forteller noen år senere i en av sine ”legefortellinger” om førsteinntrykket: ”Hm, kremtet jeg megetsigende, – det er flotte instrumenter dere har her. Hm.”. ”Ja visst”, sa Demjan Lukitsj smigrende. ”Det er takket være Deres forgjenger Leopold Leopoldovitsj. Han opererte jo fra morgen til kveld.” Her begynte jeg å kaldsvette og så bedrøvet rundt på de speilblanke skapene.” På dette tidspunkt finner en av de to jordmødrene ved sykehuset det passende å si: ”Doktor, De ser så ung ut, svært ung . . . det er forbløffende. De ser ut som en student.”

Den usikkerhet unge leger føler når de forlater studiets varme trygghet og begynner som turnuskandidater, er i fortellingen *Det broderte håndkle* gitt nesten surrealistiske dimensjoner. Men de avspeilet en barsk realitet. De erfarne distriktslegene var i 1916 sendt fra den russiske landsbygden til fronten som militærleger, og de nyutdannede kandidatene ble, for å unngå militærtjenesten og opprettholde helsevesenet i landsbyene, gitt graden ”heimevernsbefal av annen grad” og sendt ut til de små distriktssykehusene.

Det var ingen å spørre for jeg-personen i boken. Han står overfor den ene uhyrlige opplevelse etter den andre, kun støttet av brokker av praktisk kunnskap fra universitetet i Kiev, forgjengerens håndbibliotek på 30 bind og feltskjæreren og de to jordmødrenes synspunkter på hva *han* ville ha gjort. Den attest Bulgakov fikk etter et knapt år ved sykehuset, illustrerer tydelig det sterkt selvbiografiske i fortellingene som utgjør *A country doctor's notebook*. Foruten, alene og uten å kunne diskutere med noen, å ha behandlet mer enn 15 000 polikliniske pasienter på ett år, måtte han også operere. Låramputasjon, trakeostomi, fjerning av ribbein etter skuddskade, tangforløsning og tre innvendige vendinger med uttrekning på fot var ingen spøk for en nybegynner. Vi kan i dag trøste oss med at ”den gangen var det ikke så farlig, man var mer vant til at folk døde av sykdom eller under behandling, det var ikke en sak for jurister og aviser”, osv. Det er riktig, men det er ikke sikkert at det er så riktig som vi tror. I fortellingene hører vi om pasientens, de pårørendes og legens dype fortvilelse. Og Bulgakovs første kone, som fulgte ham dette året, fortalte

60 år senere at da han fikk inn en kvinne i fødsel med forferdelige smerter og barnet i feil stilling, sa mannen som fulgte sin kone til legen at "hvis hun dør, tar jeg livet av deg også".

I 1925 – 26 publiserte Bulgakov i et par tidsskrifter noen litterære fortellinger, sterkt selvbiografiske, fra sin tid som lege. I 1919 hadde han forlatt medisinen for å være forfatter på heltid. Bulgakovs plan om å samle "legefortellingene" til en bok, ble aldri realisert. Etter å ha vært forbudt av sovjetsensuren i mange år ble hans fortellinger igjen trykt i Sovjet på 1960- og 70-tallet. Da begynte også oversettelsene å komme i Vesten. I 1972 kom et utvalg på seks "legefortellinger" i bokform på tysk, tre år senere et noe bredere utvalg på engelsk. De er begge fremdeles lett tilgjengelige i paperbackutgaver.

Samlet gir fortellingene ikke bare et rystende bilde av en ung leges opplevelser i mer enn utfordrende kliniske situasjoner, men også et bilde av den russiske landsbygden for 85 år siden. Snø, natt, tåke, lange avstander, elendige forbindelser. Hans beskrivelse av en vinterreise, fulgt av ulver, bringer tanken hen på Tsjekhovs og Tolstojs beretninger om russisk vinter, snø, kulde og ensomhet. Det er ikke dårligere hos Bulgakov, ikke mindre kaldt, ensomt og vakkert.

Fortellingene er rystende, men stedvis båret av en humor som gjør at ikke-medisinske lesere opplever *det* som surrealistisk humor som de av oss som har svettet på ryggen i en vanskelig situasjon, opplever som pinlig realistisk. Samlet er boken preget av en realisme som er forbausende for dem som først og fremst kjenner Bulgakov fra de moderne klassikerne *Mesteren og Margarita* (1) og *Hundehjertet* (2). Det er en realisme som også bærer hans første store roman, om borgerkrigen i hjembyen Kiev, *Den hvite garde* (ikke oversatt til norsk, finnes på svensk).

Omslaget til *A country doctor's notebook* prydes av Egor Yudins bilde, som mot en bakgrunn av iskald stjernehimmel og et snødekt russisk vinterlandskap, viser en desperat og forvirret ung lege med en blødende kvinne i fødsel bak seg og en illustrert lærebok i fødselshjelp foran seg.

Dette er ikke en bok først og fremst for medisinerere, den har en helt annerledes og bred appell. Men skulle Dagens Næringsliv ringe for å høre hva leger har på nattbordet i året som kommer, bør en del av dem si at de for tiden leser en kollega, Mikhail Bulgakov.

PerBørdahl

Kvinneklubben

Rikshospitalet

LITTERATUR

1. Bulgakov M. *Mesteren og Margarita*. Oslo: Document forlag, 1995.
2. Bulgakov M. *Hundehjertet*. En uhyrlig historie. Oslo: Solum, 1996.

Publisert: 10. mai 2002. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 23. juni 2026.